

Factsheet 2013-3

Vrijheid binnen de perken

Een verkennend onderzoek naar de inzet van
voorwaardelijke vrijheidsstraffen

Auteurs: M.G.C.J. Beerthuizen en B.S.J. Wartna

Augustus 2013

'Veel criminaliteit wordt veroorzaakt door daders die in herhaling vallen. Om deze recidive terug te dringen blijken korte gevangenisstraffen niet effectief. Het is beter om het leefpatroon van een dader te beïnvloeden met een persoonsgerichte aanpak, die zo vroeg mogelijk in het strafproces begint.'

Dit is de aanhef van een reeks nieuwsbrieven behorend bij het beleidsprogramma *Justitiële Voorwaarden* (MVenJ, 2010). Onderdeel van het programma is de 'substitutie' van korte gevangenisstraffen door voorwaardelijke straffen met bijzondere voorwaarden. Als de rechters er toe over zouden gaan in gelijke gevallen een voorwaardelijke straf op te leggen in plaats van een celstraf, zal – zo luidt de redenering – de recidive afnemen en zullen de detentiekosten lager uitvallen. Voorwaardelijke straffen zijn immers goedkoper dan celstraffen en bieden meer mogelijkheden tot gedragsverandering. Door het stellen van bijzondere voorwaarden kan de straf op de individuele dader worden afgestemd. De Wet

Voorwaardelijke Veroordeling en Voorwaardelijke Invrijheidstelling, die op 1 april 2012 in werking trad (MVenJ, 2012), kent vier typen bijzondere voorwaarden: herstellende, beperkende, gedragsbeïnvloedende en op zorg gerichte voorwaarden.

Het programma *Justitiële Voorwaarden* had als taak de toepassing van het nieuwe stelsel van justitiële voorwaarden voor te bereiden. Intussen is het programma ten einde en kan worden nagegaan of de doelen zijn bereikt. De directie Sanctie- en Preventiebeleid van het ministerie van Veiligheid en Justitie (DSP) heeft het WODC gevraagd onderzoek te doen naar de ontwikkelingen in de toepassing van de voorwaardelijke vrijheidsstraf in Nederland.

Er is in ons land niet veel onderzoek voorhanden dat ingaat op de werking van deze sanctie. Sinds enige jaren zijn er landelijke cijfers beschikbaar die een globaal beeld geven van de recidive die volgt op de uitvoering van de voorwaardelijke vrijheidsstraf (REPRIS).¹ Bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) loopt momenteel onderzoek, onder meer naar de perceptie van de straf (zie bijvoorbeeld Aarten et al., z.j.; Malsch et al., z.j.). Daarnaast zijn er in de achterliggende jaren enkele kleinere studies gepubliceerd naar de effecten

¹ www.wodc.nl/onderzoek/cijfers-en-prognoses/recidive-monitor/repris/

van specifieke daderprogramma's die golden als een invulling van de bijzondere voorwaarden die bij een voorwaardelijke vrijheidsstraf werden opgelegd (onder andere Leuw & Brouwers, 1992; Bovens, 1987 en Kouratovsky, 2004). Het huidige onderzoek

is ondergebracht bij de WODC-Recidivemonitor (Wartna, Blom & Tollenaar, 2011) en bestaat uit een aantal onderdelen. In deze factsheet wordt verslag gedaan van het eerste deel.

Box 1 Belangrijkste bevindingen

- Tussen 2002 en 2011 is het aandeel (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraffen op het totale aantal onherroepelijk opgelegde gevangenisstraffen toegenomen van 48% tot 58%; een meerderheid van de vrijheidsstraffen heeft dus inmiddels een voorwaardelijk component.
- Het aantal (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraffen waarbij bijzondere voorwaarden gelden is in dezelfde periode zowel in absolute als relatieve zin gestegen. Deze stijging is het grootst bij de deels voorwaardelijk vrijheidsstraffen.
- De verschillen tussen personen met een geheel onvoorwaardelijk en een (deels) voorwaardelijk vrijheidsstraf zijn tussen 2002 en 2011 afgenomen, vooral in de aard en omvang van het strafrechtelijk verleden en het geschatte recidiverisico. De grootste verschillen tussen beide groepen, doen zich voor op het geboorteland en de aard en ernst van het uitgangsdelict.
- Verdere mogelijkheden tot substitutie – het vervangen van celstraffen door voorwaardelijk trajecten met bijzondere voorwaarden – nemen af omdat het aantal opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen is teruggelopen, met 53% over de afgelopen 10 jaar.
- Nog steeds komt echter 90% van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen vanwege de korte duur (i.c. 1 jaar of minder) in aanmerking voor substitutie. Daarbij moet wel opgemerkt dat het maximum van te vervangen celdagen sterk afhangt van de additionele criteria die men aan substitutie stelt.

De factsheet beschrijft de ontwikkeling in het aantal en de duur van de voorwaardelijke vrijheidsstraffen die in de achterliggende periode werden opgelegd. We gaan onder meer na of er sprake is geweest van een toename van (deels) voorwaardelijke straffen en of dat – getalsmatig – ten koste is gegaan van het aandeel celstraffen. Het vraagstuk van de substitutie is actueel, temeer nu het Ministerie van Veiligheid en Justitie onder druk van de bezuinigingen die het kabinet Rutte II wil doorvoeren, op zoek moet naar alternatieven voor de dure detentie.

In een vervolg op dit onderzoek zal worden ingegaan op de recidive die volgt op de diverse hoofdstraffen die in Nederland worden opgelegd. We proberen antwoord te vinden op de vraag of de beoogde substitutie van celstraffen door voorwaardelijke trajecten en het gericht toepassen van bijzondere voorwaarden, hebben geleid tot een aantoonbare reductie in de recidive van volwassen justitiabelen. De onderzoeksvragen voor het huidige onderzoek luiden als volgt:

1 Welke ontwikkeling deed zich in de periode 2002-2011 voor in het aantal en de duur van de (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraffen en hoe verhoudt zich dit met de aantallen opgelegde geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen?

- 2 Welke demografische kenmerken hebben daders die een (deels) voorwaardelijk vrijheidsstraf kregen en welke verschillen doen zich hierin voor met de groep die een geheel onvoorwaardelijke vrijheidsstraf kreeg opgelegd?
- 3 Welke (verdere) mogelijkheden tot substitutie van korte celstraffen zijn er?

Methode van onderzoek

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van gegevens uit de Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), het bronbestand van de WODC-Recidivemonitor. De OBJD is een gepseudonimiseerde versie van het JDS, het wettelijke documentatiesysteem voor de afdoeningen van strafzaken. Op basis van de afdoeningsinformatie uit de OBJD zijn drie onderzoeksgroepen geformeerd:

- a volwassenen daders veroordeeld tot een geheel voorwaardelijke gevangenisstraf;
- b volwassen daders met een deels voorwaardelijke en een deels onvoorwaardelijke gevangenisstraf;
- c volwassenen met een geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Het gaat in dit onderzoek om gevangenisstraffen opgelegd voor misdrijven in strafzaken afgedaan door de rechter. Zaken waarin naar aanleiding van

een overtreding door de kantonrechter hechtenis werd opgelegd zijn niet meegeteld. Hetzelfde geldt voor zaken die werden afgedaan met een boete of een werkstraf en die tijdens de executiefase werden omgezet in een vervangende hechtenis.

We volgen de ontwikkeling in het aantal en de duur van onherroepelijk opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraffen over de periode 2002-2011. Zo kan ook de aanlooperperiode van het programma *Justitiële Voorwaarden* in de analyse worden betrokken. 2011 was bij het opstellen van dit verslag het meest recente jaar dat volledig is geregistreerd in de OBJD. 2002 was het startpunt van het rijksbrede *Veiligheidsprogramma*. Met dit beleidsprogramma werden tal van maatregelen gelanceerd met als doel de recidive onder justitiabelen te beteugelen (MvJ, 2004). Het onderdeel *Justitiële Voorwaarden* moet bijdragen aan de doelstelling die door het toenmalige kabinet werd geformuleerd: een vermindering van 10 procentpunten ten opzichte van het recidiveniveau van 2002. De vraag of dit is gelukt, komt in een later stadium van het onderzoek aan de orde. In deze factsheet zullen we nagaan of er in de periode 2002-2011 – deels dus nog vóórdat het programma *Justitiële Voorwaarden* operationeel was – sprake is geweest van 'substitutie', het vervangen van celstraffen door voorwaardelijk gevangenisstraffen. We doen dit door de landelijke ontwikkeling in de aantallen (on-)voorwaardelijke vrijheidsstraffen op een rij te zetten. Er vindt *geen* onderzoek plaats op het niveau van de individuele strafzaken.

De tweede onderzoeksvraag heeft betrekking op de achtergronden van personen die een gevangenisstraf kregen opgelegd. De drie dadergroepen worden beschreven in termen van demografische kenmerken die voorkomen in de OBJD: de sekse, leeftijd en het geboorteland van de dader, het type delict dat zij pleegden en het aantal en de aard van hun eerdere justitiecontacten. Aan de hand van deze gegevens kan met behulp van een statistisch model per persoon een schatting worden gegeven van het recidiverisico. Dit is de verwachte kans op een nieuw justitiecontact in de periode van vier jaar na het uitgangsdelict. De (ontwikkelingen in de) verschillen tussen de drie groepen zullen in lijndiagrammen worden weergegeven.

De derde onderzoeksvraag gaat in op de hypothetische mogelijkheden tot substitutie van onvoorwaardelijke gevangenisstraffen. Voor elk jaar van de onderzoeksperiode zal een schatting worden

gemaakt van het aantal celdagen dat had kunnen worden bespaard indien alle onvoorwaardelijke gevangenisstraffen volledig zouden zijn vervangen door geheel voorwaardelijke vrijheidsstraffen. In de beleidstukken wordt slechts één richtlijn voor substitutie gegeven: de celstraf mag niet langer zijn dan één jaar. De OBJD bevat informatie over de lengte van de opgelegde gevangenisstraffen en daarom kan het theoretische maximum van de substitutie eenvoudig worden berekend. Naast de 'maximumvariant' waarbij alle celstraffen tot één jaar worden vervangen, zullen ook meer stringente scenario's worden berekend. Onder deze scenario's worden dus aanvullende eisen gesteld aan de te vervangen gevangenisstraffen. Eén scenario zal gebaseerd zijn op de leeftijd van de daders, een andere op het recidiverisico. Zo ontstaat een beeld van de theoretische mogelijkheden voor substitutie onder diverse fictieve beleidsassumpties.

Resultaten

We werken de onderzoeksvragen in volgorde af. Eerst gaat de aandacht uit naar de ontwikkeling in het aantal en de duur van de voorwaardelijke vrijheidsstraffen.

Aantallen vrijheidsstraffen

Tabel 1 geeft een beeld van de ontwikkeling van het aantal onherroepelijk opgelegde (on)voorwaardelijke gevangenisstraffen in de periode 2002-2011.² In de eerste rij van de tabel zien we dat het aantal opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen in de onderzoeksperiode sterk is afgenomen. Na een kleine stijging in 2003, doet zich een snelle afname voor die na 2007 afremt. Gerekend over de totale periode is het absolute aantal onvoorwaardelijke gevangenisstraffen met 53% afgenomen. Het aantal gevangenisstraffen met een vonnisduur korter of gelijk aan één jaar, daalt in dezelfde periode met 52%. Het aandeel korte celstraffen verandert dus

² De aantallen zijn gebaseerd op afdoeninggegevens uit de OBJD. In bijlage 1 worden zij vergeleken met cijfers afkomstig uit *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2010* (Kalidien & De Heer-De Lange, 2011; p. 451) en met gegevens uit de Justitiële Voorwaarden Monitor, een informatiesysteem dat wordt bijgehouden door Reclassering Nederland. Tussen de drie bronnen doen zich discrepanties voor, maar deze blijken goed te kunnen worden verklaard. Wel zijn er aanwijzingen dat het aantal vonnissen met bijzondere voorwaarden in werkelijkheid groter is dan de OBJD laat zien. Bijzondere voorwaarden die in het vonnis staan vermeld worden niet altijd in de justitiële documentatie geregistreerd. De tabel geeft daarom een onderschatting van de jaarlijkse aantallen voorwaardelijke vrijheidsstraffen met bijzondere voorwaarden. Omdat de afwijking op dit punt constant is, wordt de trend in de cijfers wel betrouwbaar weergegeven. Zie verder bijlage 1.

nauwelijks. Negen van de tien onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen was niet langer dan één jaar. Ook het aantal (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraffen laat een afname zien, maar deze is minder groot en zet later in; vanaf 2006 en 2007. Het aantal deels voorwaardelijke vrijheidsstraffen nam tussen 2002 en 2011 met 20% af, het aantal geheel voorwaardelijke vrijheidsstraffen met 33%. Samen bedraagt de afname 29%, zoals te zien is onderin in de tabel. Het totale aantal voorwaardelijke vrijheidsstraffen waarbij bijzondere voorwaarden werden gesteld is ondanks de daling van het aantal voorwaardelijke vrijheidsstraffen met 15% gestegen, bij deels voorwaardelijke vrijheidsstraffen met 16% en bij geheel voorwaardelijke vrijheidsstraffen met 14%. In 2011 ging ruim een derde van de voorwaardelijke straffen (36%) vergezeld van bijzondere voorwaarden. In 2002 was dit nog circa één op de vijf (22%).

Relevant voor de interpretatie van de cijfers in de tabel is nog dat het totaal aantal misdrijfstrafzaken dat door de rechter werd afgedaan de laatste jaren

met enkele tienduizenden is gedaald, van bijna 190.000 in 2005 tot 135.000 in 2010 (Kalidien & De Heer-De Lange, 2011, p. 451). Gelet op deze daling is het niet verwonderlijk dat het aantal voorwaardelijke vrijheidsstraffen is in absolute zin niet is gestegen. De periode 2002-2011 laat wel een relatieve toename zien. Het aandeel (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraffen in het totale aantal opgelegde vrijheidsstraffen is met 10% gestegen. Het aandeel voorwaardelijke vrijheidsstraffen waarbij bijzondere voorwaarden werden opgelegd nam in dezelfde periode toe van 22% naar 36%.

Staat hiermee vast dat er in de loop van de onderzoeksperiode sprake is geweest van substitutie van celstraffen door voorwaardelijke vrijheidsstraffen met bijzonder voorwaarden? Nee, want we weten immers niet of de rechters tegenwoordig *in gelijkblijvende omstandigheden* tot het opleggen van een andere sanctie besluiten. Misschien leggen de rechters tegenwoordig vaker een voorwaardelijke straf op omdat de aard en ernst van de delicten waar zij mee te maken krijgen zijn veranderd.

Tabel 1 Aantal opgelegde vrijheidsstraffen in de periode 2002-2011, uitgesplitst naar type, duur onvoorwaardelijk deel en aanwezigheid van bijzondere voorwaarden

Type vrijheidsstraf	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Δ2002-2011
<i>Geheel onvoorwaardelijk</i>											
Totaal	24.082	26.802	22.995	18.933	15.533	14.427	13.926	13.251	11.651	11.299	-53,1%
Korte straffen (≤1 jaar)	21.284	23.987	20.148	16.589	13.625	12.763	12.245	11.710	10.303	10.219	-52,0%
Proportie korte straffen/totaal	0,88	0,89	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88	0,90	+0,02
<i>Gedeeltelijk voorwaardelijk</i>											
Totaal	7.157	7.900	8.325	8.114	8.426	7.520	7.366	6.527	6.018	5.747	-19,7%
Met bijzondere voorwaarden	2.907	3.199	3.874	4.257	4.347	4.175	4.192	3.946	3.680	3.360	+15,6%
Proportie bijzondere voorwaarden/totaal	0,41	0,40	0,47	0,52	0,52	0,56	0,57	0,60	0,61	0,58	+0,17
Korte straffen (≤1 jaar onvw.)	5.876	6.581	6.916	6.842	7.261	6.455	6.525	5.894	5.416	5.224	-11,1%
Proportie korte straffen/totaal	0,82	0,83	0,83	0,84	0,86	0,86	0,89	0,90	0,90	0,91	+0,09
<i>Geheel voorwaardelijk</i>											
Totaal	14.645	16.186	16.187	16.152	15.955	14.063	13.532	12.577	10.853	9.837	-32,8%
Met bijzondere voorwaarden	1.983	2.276	2.812	3.335	3.733	3.357	3.651	3.363	2.663	2.257	+13,8%
Proportie bijzondere voorwaarden/totaal	0,14	0,14	0,17	0,14	0,23	0,24	0,27	0,27	0,25	0,23	+0,09
<i>Geheel en gedeeltelijk voorwaardelijk</i>											
Totaal	21.802	24.086	24.512	24.266	24.381	21.583	20.898	19.104	16.871	15.584	-28,5%
Met bijzondere voorwaarden	4.890	5.475	6.686	7.592	8.080	7.532	7.843	7.309	6.343	5.617	+14,9%
Proportie bijzondere voorwaarden/totaal	0,22	0,23	0,27	0,31	0,33	0,35	0,38	0,38	0,38	0,36	+0,14
Proportie (deels) voorw./totaal	0,48	0,47	0,52	0,56	0,61	0,60	0,60	0,59	0,59	0,58	+0,10

Maar dit laatste ligt niet voor de hand, althans niet als men dit op landelijke schaal bekijkt. In bijlage 2 zijn twee figuren opgenomen die laten zien dat zich in de periode 2002-2011 geen grote verschuivingen hebben voorgedaan in de typen misdrijven die onder de rechter werden gebracht. Ook de ernst van de strafzaken is, gemeten in termen van de wettelijke maximale strafdreiging, niet sterk af- of toegenomen. Een en ander maakt het op zijn minst waarschijnlijk dat er tussen 2002 en 2011 – zoals beoogd – sprake is geweest van een zekere substitutie van celstraffen door voorwaardelijke straffen. We zien in ieder geval een afname van het aandeel onvoorwaardelijk vrijheidsstraffen en een toename van het aandeel voorwaardelijk vrijheidsstraffen met bijzondere voorwaarden en dat was het oogmerk van het beleidsprogramma. In dezelfde periode is overigens ook sprake van relatieve toename van het aantal werkstraffen. Kalidien en De Heer-De Lange (2011) melden dat het aandeel werkstraffen op het totaal van aan volwassen daders opgelegde sancties tussen 2005 en 2010 is gestegen van 20% naar 26%. Vermoedelijk worden korte onvoorwaardelijke gevangenisstraffen niet alleen door voorwaardelijke vrijheidsstraffen vervangen. De rechter lijkt ook vaker te kiezen voor het toepassen van een werkstraf.

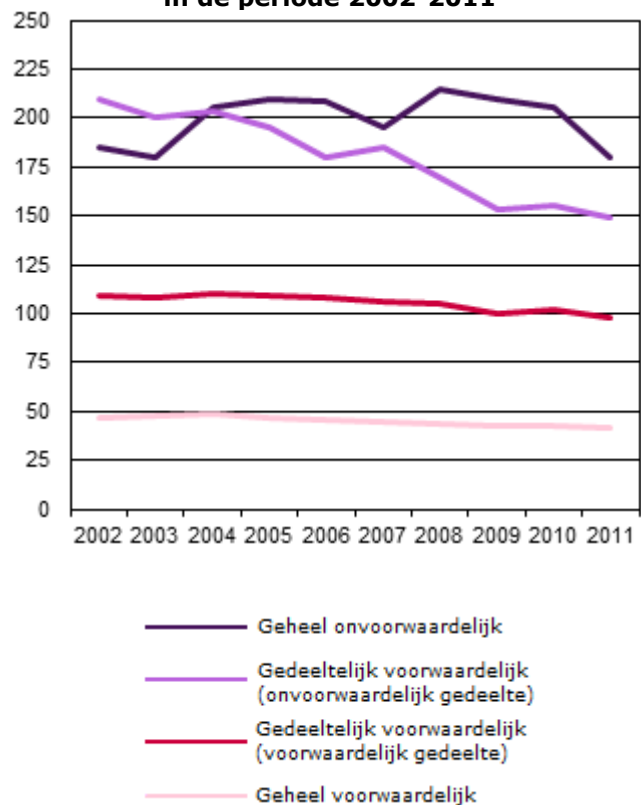
Duur van de vrijheidsstraffen

Figuur 1 geeft de ontwikkeling weer in de duur van de verschillende onderdelen van de gevangenisstraf. We zien dat de gemiddelde duur van het voorwaardelijke gedeelte van de (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraf vrij stabiel is. Door de jaren heen daalt dit gemiddelde met slechts enkele dagen. In het onvoorwaardelijk deel van de deels voorwaardelijk vrijheidsstraffen doet zich wel een sterke daling voor. De gemiddelde duur neemt af van 210 dagen in 2002 tot 149 in 2011.

De gemiddelde duur van de geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf nam aanvankelijk toe tot 213 dagen in 2008 en daalde daarna weer tot 178 in 2011. Het eerste zou een aanwijzing kunnen zijn voor substitutie. De stijging van de gemiddelde lengte van de geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf zou er op kunnen wijzen dat vooral de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen zijn omgezet in een voorwaardelijke variant. Hierdoor neemt de gemiddelde lengte van de celstraffen toe. De krimp in de duur van het onvoorwaardelijke deel van deels voorwaardelijke vrijheidsstraffen suggereert dat rechters meer nadruk zijn gaan leggen op het voor-

waardelijk deel van de straf. We hebben gezien dat het aandeel (deels) voorwaardelijke straffen met bijzondere voorwaarden sterk is toegenomen (zie tabel 1). Aangenomen dat de aard en ernst van de gepleegde delicten in globale zin niet wezenlijk zijn veranderd (zie bijlage 2), zouden de patronen in figuur 1 er op kunnen wijzen dat zich in de straftoemeting een uitwisselingseffect heeft voorgedaan: minder dagen vast in de gevangenis in ruil voor een verzwaaring van het voorwaardelijk gedeelte door middel van het stellen van aanvullende, bijzondere voorwaarden.

Figuur 1 Gemiddelde omvang (in dagen) van verschillende typen vrijheidsstraffen in de periode 2002-2011

Kenmerken van daders met vrijheidsstraffen

Welke verschillen doen zich voor in de daderkenmerken van de drie onderscheiden groepen? En: nemen deze verschillen door de jaren heen toe of juist af? Nu we de ontwikkeling in de oplegging van de voorwaardelijke vrijheidsstraf hebben besproken, gaan we in op deze vraag. Uit eerder onderzoek op gegevens uit 2003, bleek al dat er verschillen bestaan in de achtergronden van de verschillende typen veroordeelden (Wartna & Tollenaar, 2006). Dit

onderzoek was echter gebaseerd op gegevens van daders veroordeeld in één jaargang. Het geeft geen weergave van de ontwikkeling van de achtergrondkenmerken door de tijd. Dat is wel relevant, omdat de veronderstelde substitutie van celstraffen gepaard zal gaan met verschuivingen in de samenstelling van de verschillende groepen veroordeelden. Verwacht mag worden dat de groepen in de loop der jaren minder grote verschillen zijn gaan vertonen.

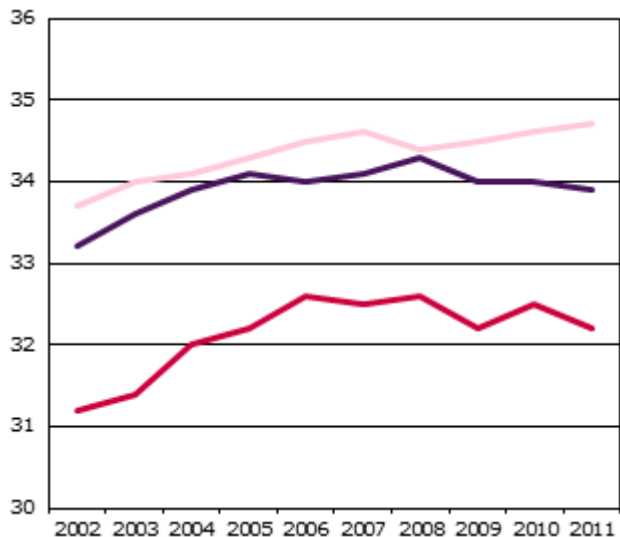
Figuren 2 tot en met 4 laten voor de periode 2002-2011 de ontwikkeling zien in de kenmerken van veroordeelden en hun delict, uitgesplitst naar de drie typen vrijheidsstraf: geheel onvoorwaardelijk, deels voorwaardelijk en geheel voorwaardelijk. Figuur 2a vertoont de gemiddelde leeftijd van de daders ten tijde van de strafzaak. Deze was voor deels voorwaardelijk veroordeelden in alle jaren het laagste, rond de 32 jaar. De andere typen veroordeelden zijn gemiddeld gesproken iets ouder, rond de 34 jaar. De geheel onvoorwaardelijk gestraften en de geheel voorwaardelijk gestraften verschillen op dit punt nauwelijks van elkaar. Voor alle groepen is overigens een lichte stijging in gemiddelde leeftijd te zien. Voor de leeftijd bij de eerste strafzaak geldt een ander beeld (figuur 2b). Op dit punt wijkt de groep geheel onvoorwaardelijk gestraften aanvankelijk niet veel af van de groep deels voorwaardelijk gestraften. In beide groepen waren de personen gemiddeld gesproken een paar jaar jonger toen zij voor de eerste

keer in contact kwamen met justitie dan de groep die een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf kreeg opgelegd. In 2006 komt daar echter een kentering in. Vanaf dat jaar stijgt de startleeftijd in de groep die alleen een celstraf kreeg. In de andere twee groepen is sprake van een (lichte) daling. Ook dit kan worden gezien als een aanwijzing voor substitutie. Ook daders die al op jonge leeftijd crimineel actief waren, krijgen kennelijk steeds vaker een voorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd.

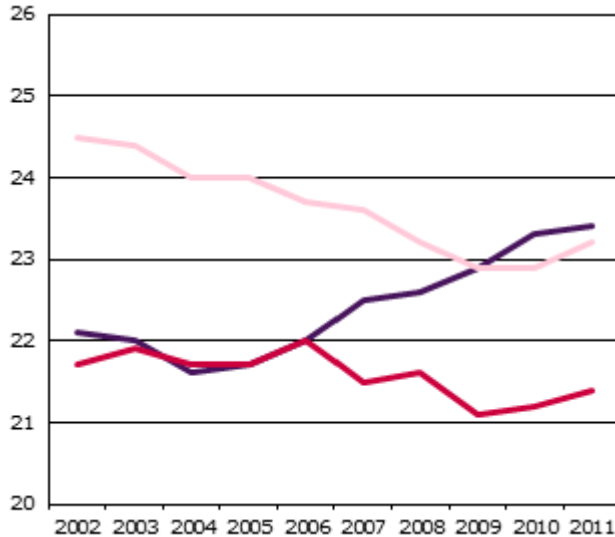
De omvang van het strafrechtelijk verleden geeft meestal een goede indicatie van de 'zwaarte' van een dadergroep. In figuur 2c zien we dat het gemiddelde van het totale aantal eerdere justitiecontacten in de periode 2002-2011 voor de drie onderscheiden groepen naar elkaar is gegroeid. In 2011 zijn er op dit punt nauwelijks nog verschillen tussen de voorwaardelijke en onvoorwaardelijke gestrafte daders. Hetzelfde geldt tot op zekere hoogte voor het gemiddelde aantal eerdere geweld- of zedendelicten (figuur 2d). Voor de twee groepen voorwaardelijke gestraften vertoont dit aantal een stijgende lijn. In 2011 zijn de verschillen met de groep onvoorwaardelijke gestraften een stuk kleiner dan in 2002. Ook hier is dus sprake van convergentie: de groepen daders vertonen steeds meer overeenkomsten.

Figuur 2 Enkele kenmerken van veroordeelden en hun strafzaken vervolgd in 2002-2011; uitgesplitst naar type vrijheidsstraf

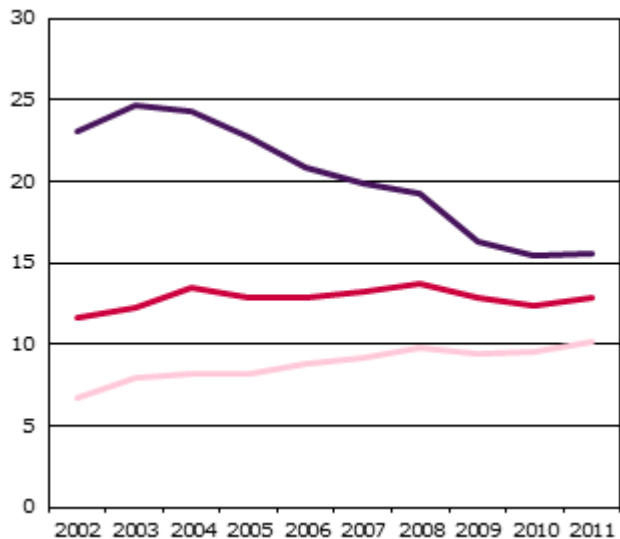
a Gemiddelde leeftijd tijdens strafzaak

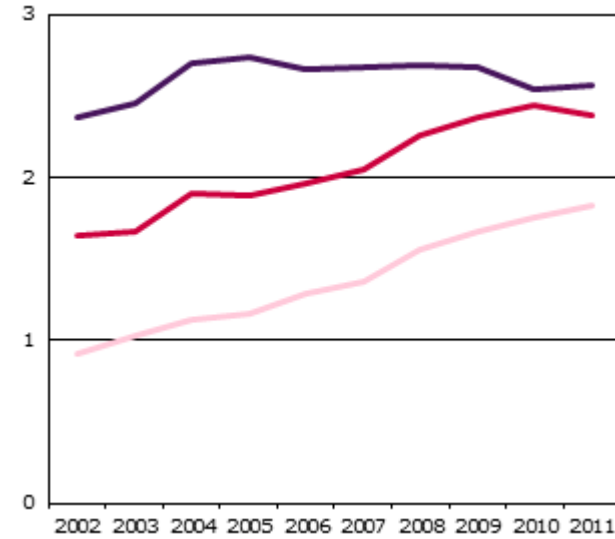
b Gemiddelde leeftijd tijdens eerste strafzaak

c Gemiddeld aantal eerdere strafzaken

d Gemiddelde aantal eerdere gewelds- en zedenstrafzaken

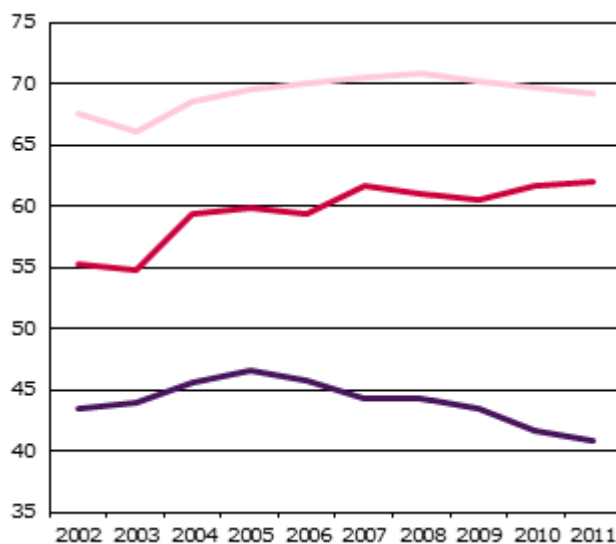
— Geheel onvoorwaardelijk — Gedeeltelijk voorwaardelijk — Geheel voorwaardelijk

Figuur 3 Enkele kenmerken van veroordeelden en hun strafzaken vervolgd in 2002-2011; uitgesplitst naar type vrijheidsstraf

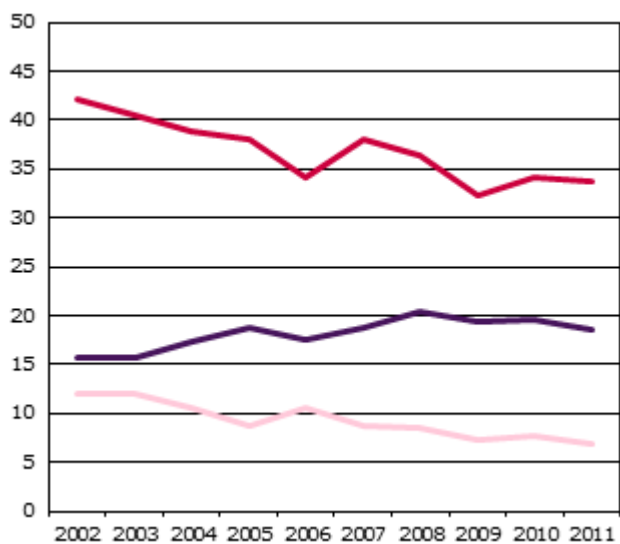
a Percentage mannelijke veroordeelden

b Percentage veroordeelden dat in Nederland geboren is

c Percentage strafzaken waarin het delict werd bedreigd

d Percentage strafzaken naar aanleiding zwaarste van een gewelds- of zedendelict met een maximale celstraf van 8 jaar

— Geheel onvoorwaardelijk — Gedeeltelijk voorwaardelijk — Geheel voorwaardelijk

Het percentage mannen onder de daders met een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf is nagenoeg gelijk aan het percentage mannen onder de geheel onvoorwaardelijke gestraften. Dat blijkt uit figuur 3a. Het percentage mannen onder de deels voorwaardelijk gestraften is enkele punten lager. Kennelijk worden vrouwen vaker tot een combinatiestraf veroordeeld. Duidelijkere verschillen doen zich voor op het geboorteland van de daders (figuur 3b). Het percentage dat geboren is in Nederland is bij de onvoorwaardelijk veroordeelden het laagst, gevolgd door de deels voorwaardelijk veroordeelden en de geheel voorwaardelijk veroordeelden. Gerekend over de gehele onderzoeksperiode is het percentage daders geboren in Nederland bij de geheel onvoorwaardelijk gestraften licht gedaald en bij beide groepen voorwaardelijk gestraften gestegen.

De proportie 'zeer ernstige' misdrijven, dit zijn misdrijven met een maximale strafdreiging van acht jaar of meer, is het hoogst onder deels voorwaardelijk gestraften (zie figuur 3c). Misschien wil de rechter juist deze groep zo lang mogelijk onder toezicht houden en wordt deze groep daarom een combinatiestraf opgelegd. Overigens zien we wel een daling optreden in het aandeel van de (deels) voorwaardelijke gestraften met een 'zeer ernstig' uitgangsdeldict en een kleine stijging van dit aandeel onder de groep geheel onvoorwaardelijk gestraften.

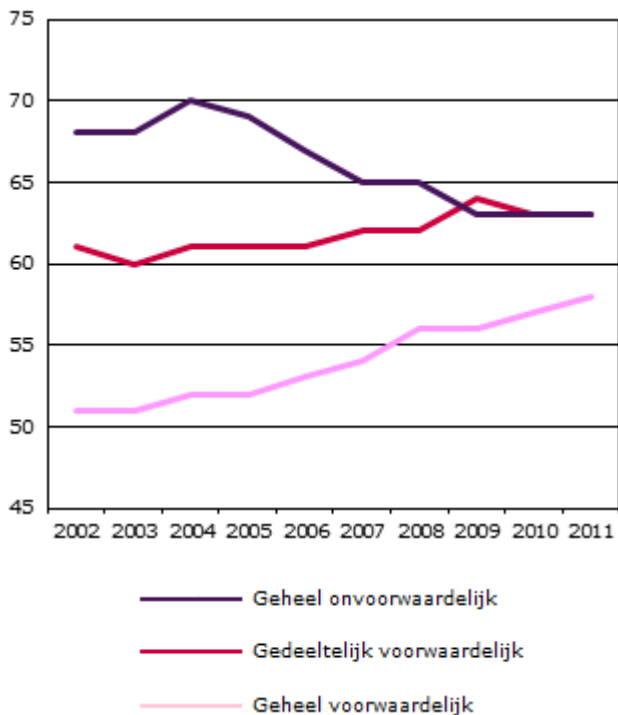
We zien ook dat het aandeel zeden- of geweldsdelinquenten het kleinst is onder de daders die een geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf kregen (zie figuur 3d). Dat is misschien een verrassend resultaat, maar het is bekend dat gedetineerdenbevolking voor een belangrijk deel bestaat uit 'veelplegers'. Dit zijn daders die bijna uitsluitend relatief lichte vermogenscriminaliteit plegen (met een maximale strafdreiging van vier jaar) en die – in elk geval tot de komst van de SOV en later: de ISD – meestal een korte onvoorwaardelijke gevangenisstraf kregen opgelegd. Zeden- of geweldsdelinquenten krijgen toch vaker een (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraf. Het extramurale deel van de straf stelt de justitieorganisaties in staat de kans op recidive bij deze categorieën van daders zo klein mogelijk te houden. Enerzijds via toezicht of begeleiding, anderzijds door de dreiging dat het voorwaardelijk deel van de straf bij wangedrag alsnog wordt omgezet naar een celstraf.

Recidiverisico

Uit het onderzoek van de Recidivemeter is bekend dat de achtergrondkenmerken die tot dusver zijn besproken gerelateerd zijn aan de kans op latere recidive. Mannen recidiveren vaker dan vrouwen, daders die al op jonge leeftijd in contact kwamen met justitie vertonen een grotere kans op terugval dan 'late starters' en first offenders ziet men minder vaak terug dan daders die al vaker werden vervolgd. Wartna, Tollenaar en Bogaerts (2009) ontwikkelden een schaal waarmee op basis van gegevens uit de justitiële documentatie een schatting kan worden gedaan van de kans dat een verdachte van een misdrijf in de vier jaar volgend op de afdoening van de uitgangzaak opnieuw in aanraking is gekomen met justitie. De score die iemand meekrijgt, de zogenaamde StatRec-score, geeft aan welk percentage recidivisten voorkomt in de groep met dezelfde mix van achtergrondkenmerken als de dader. Heeft een persoon bijvoorbeeld een StatRec-score van 70, dan betekent dat er van de 100 verdachten met dezelfde groepskenmerken als de betrokkene, 70 personen na vier jaar zullen hebben gerecidiveerd. Uit valideringsonderzoek is gebleken dat de StatRec-schaal een vrij nauwkeurige inschatting geeft van de strafrechtelijke recidive in deze populatie van daders (Wartna & Tollenaar, 2006).

Figuur 4 geeft de gemiddelde StatRec-score weer voor de opeenvolgende cohorten van (on)voorwaardelijk gestraften. We zien dat het gemiddelde recidiverisico in de drie sanctiegroepen in de loop der jaren sterk naar elkaar toe is gegroeid. Ook hier is dus sprake van convergentie. In 2002 zijn nog duidelijke verschillen te constateren in de verwachte recidivekans. De groep geheel onvoorwaardelijk gestraften vertoont het hoogste recidiverisico, op afstand gevolgd door de deels voorwaardelijk gestraften en ver daarna de geheel voorwaardelijk gestraften. Negen jaar later zijn de verschillen grotendeels verdwenen.

Figuur 4 Schatting van kans op strafrechtelijke recidive vier jaar na het uitgangsdelict van daders vervolgd in 2002-2011; uitgesplitst naar type vrijheidsstraf

Voor een deel zal dit te maken hebben met het feit dat de klassieke veelplegerspopulatie in omvang afneemt (Tollenaar & Van der Laan, 2012). Personen met een extreem hoge recidivekans krijgen tegenwoordig minder vaak een celstraf, zij worden in toenemende mate veroordeeld tot de ISD-maatregel. Maar de trend in figuur 4 zal voor een deel toch ook het gevolg zijn van substitutie. De cijfers in de figuur laten in elk geval zien dat een hoog recidiverisico de laatste jaren geen reden meer is om iemand tot een kale celstraf te veroordelen. Het idee dat men tijdens het voorwaardelijk deel van de straf betere mogelijkheden heeft om te werken aan de beheersing van het recidivegevaar, lijkt afgaand op deze cijfers in toenemende te worden toegepast bij de het opleggen van straffen.

Ruimte voor substitutie

De cijfers uit tabel 1 en de ontwikkelingen in de achtergrondkenmerken van de daders suggereren dat er de laatste jaren sprake is geweest van. We hebben niet op microniveau kunnen constateren dat strafzaken die voorheen met een celstraf werden afge-

daan nu in een voorwaardelijk vrijheidsstraf eindigen, maar we hebben wel gezien dat het aandeel voorwaardelijke vrijheidsstraffen is gestegen ten koste van het aantal onvoorwaardelijk straffen en dat de personen in de diverse sanctiegroepen steeds meer overeenkomsten zijn gaan vertonen. Voeg hier aan toe dat zich tussen 2002 en 2011 landelijk gezien geen grote verschuivingen hebben voorgedaan in de ernst en aard van de delicten en dan ligt de conclusie voor de hand dat er in de achterliggende jaren inderdaad sprake is geweest van een zekere mate van substitutie.

De vraag wordt vervolgens welke ruimte er nog is. Zijn er nog meer onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen die kunnen worden vervangen of is de rek er wat dit betreft inmiddels uit? In de stukken van het programma *Justitiële Voorwaarden* wordt slechts één eis gesteld aan de gewenste substitutie. De duur van de celstraf mag niet meer bedragen dan één jaar. Dit omdat straffen langer dan één jaar vallen onder de regeling van de voorwaardelijke invrijheidsstelling (OM, 2012). Zoals uit tabel 1 bleek, duurt bijna 90% van alle geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen niet langer dan één jaar. Het is echter onwaarschijnlijk dat men in al deze gevallen zal willen overgaan tot volledige substitutie. Het is daarom wenselijk een aantal selectiecriteria of uitsluitingsgronden te formuleren, zodat grofweg kan worden nagegaan hoeveel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen nog in aanmerking komt voor vervanging.

Er zijn tal van dimensies te bedenken waarmee onderscheid kan worden gemaakt tussen geschikte en ongeschikte gevallen voor substitutie. In dit document beperken wij ons tot vier eenvoudige scenario's, waarin steeds vanuit andere assumpties een schatting wordt gedaan van het totaal aantal celdagen dat in de jaren 2002-2011 additioneel vervangen had kunnen worden. De aantallen die dit oplevert moeten worden opgevat als theoretische maxima. Ze geven aan welk aantal celdagen extra bespaard had kunnen worden als alle gevangenisstraffen die aan het betreffende criterium volledig waren omgezet naar voorwaardelijke vrijheidsstraffen. We nemen daarbij gemakshalve aan er na de omzetting geen schendingen van de voorwaarden plaats hadden gevonden. Bij een schending van de voorwaarden zou de dader immers alsnog zijn straf

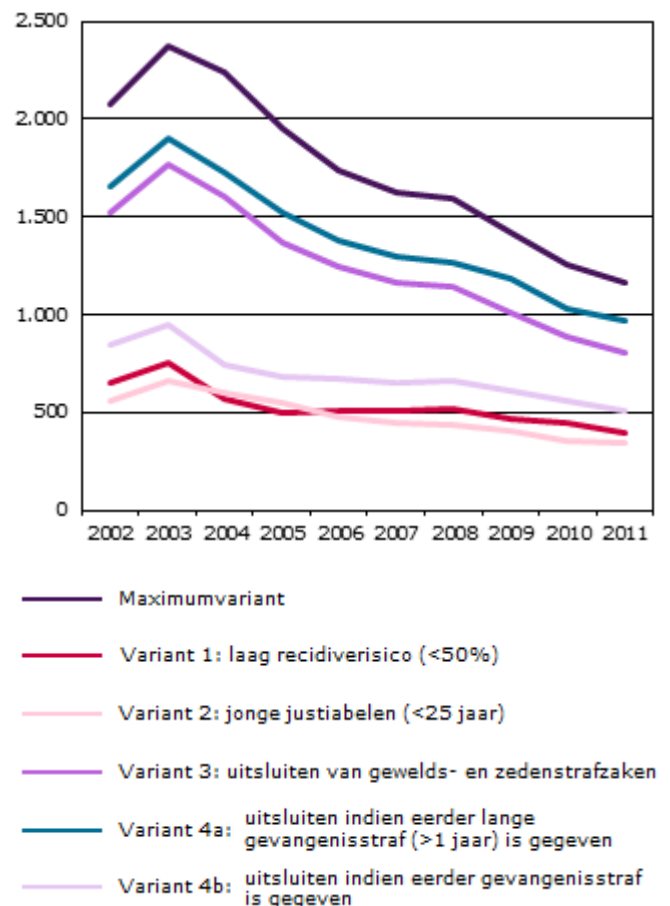
in de cel moeten uitzitten.³ We hebben de volgende scenario's doorgerekend.

- a De 'maximumvariant': alle onvoorwaardelijke gevangenisstraffen van 1 jaar of korter worden vervangen door geheel voorwaardelijke vrijheidsstraffen.
- b Variant 2: in dit scenario wordt de substitutie beperkt tot daders die jonger zijn dan 25 jaar. Men zou voor dit scenario kunnen kiezen omdat er aanwijzingen zijn dat detentie juist voor jonge mensen schadelijke gevolgen heeft. Incarceratie hangt bij adolescenten samen met ongewenste vertragingen en verstoringen van ontwikkelprocessen (cf. Emler & Reicher, 1995).
- c Variant 3: daders die een geweld- of een zedendelict hebben gepleegd en daarvoor een (korte) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf kregen opgelegd, worden uitgesloten van substitutie. Men zou dit scenario kunnen aanhangen indien men het niet acceptabel acht dat deze dadergroep een extramurale straf zou krijgen. Overigens is het de vraag of dit standpunt houdbaar is. Figuur 3d laat zien dat geweld- en zedelinquenten in de huidige praktijk vaak genoeg tot (deels) extramurale straffen worden veroordeeld.
- d Variant 4: de substitutie van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt in dit laatste scenario beperkt tot personen die nog niet eerder tot een lange celstraf van meer dan één jaar werden veroordeeld (4a), dan wel tot degenen die nog nooit eerder een celstraf kregen (4b).

Figuur 5 toont het aantal celdagen dat maximaal in aanmerking komt voor substitutie, onder de verschillende scenario's. In elk scenario is er tussen 2002 en 2011 sprake van een vrij scherpe daling van het theoretisch maximum aan te vervangen celdagen. Dit lag ook voor de hand. We hebben gezien dat het totaal aantal onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen in deze periode sterk is gedaald (zie tabel 1). De ruimte voor additionele substitutie is in de loop der jaren kleiner geworden. Desondanks blijven er mogelijkheden. Na de maximumvariant laat het scenario

waarin personen worden uitgesloten die al eerder een lange gevangenisstraf kregen (variant 4a), nog de meeste potentiële substitutiedagen zien, gevolgd door het scenario waarin het plegen van een gewelds- of zedendelicten een contra-indicatie vormt (variant 3). De overige drie scenario's leveren beduidend minder substitutie op en verschillen onderling niet veel.

Figuur 5 Maximum aantal celdagen (x1000) bespaard bij volledige substitutie van onvoorwaardelijke (delen van) vrijheidsstraffen door voorwaardelijke straffen, niet gecorrigeerd voor vervroegde ivs of schending van voorwaarden; naar in- of exclusie-criterium

Concluderend kunnen we stellen dat de maximaal denkbare meeropbrengst van substitutie van onvoorwaardelijke straffen door voorwaardelijke straffen steeds verder terugloopt en sterk afhangt van de

³ Bij de berekeningen is ook geen correctie doorgevoerd voor het effect van *vervroegde* invrijheidsstelling, die tot juli 2008 in werking trad bij vrijheidsstraffen langer dan zes maanden. Tegenwoordig komt men in aanmerking voor *voorwaardelijke* invrijheidsstelling, maar dat geldt alleen voor vonnissen van langer dan één jaar (OM, 2012). Omdat het hier gaat om vonnissen tot één jaar en we een idee willen krijgen van de besparingen die in de toekomst maximaal mogelijk zijn, hebben we er van afgezien te corrigeren voor vervroegde invrijheidsstelling.

beleidskeuzes die men maakt ten aanzien van de in- en exclusiecriteria van daders of delicten.

Conclusie en discussie

Afgaand op de cijfers en trends die in deze factsheet zijn gepresenteerd, mogen we stellen dat in de achterliggende jaren sprake lijkt te zijn geweest van een zekere substitutie van klassieke celstraffen door voorwaardelijke vrijheidsstraffen met bijzonder voorwaarden. De grootste winst lijkt te zijn gehaald in de jaren 2002-2007, nog vóór het programma *Justitiële Voorwaarden* van kracht werd. Misschien heeft dit te maken met het feit dat het gedachtegoed dat met het beleidsprogramma werd vastgelegd reeds had postgevat in het veld en al van invloed in de straf-toemeting.

Naast een toename van het aantal werkstraffen, werd de laatste jaren relatief vaak een (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd. Het aandeel (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraffen op het totaal van de opgelegde gevangenisstraffen is in ruim tien jaar gegroeid met tien procent, tot bijna 60%. De gemiddelde duur van de celstraf is toegenomen. In de achterliggende tien jaar werden er minder korte, geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen opgelegd. Steeds vaker koos de rechter voor een (deels) voorwaardelijke straf.

Er zijn andere aanwijzingen die het bestaan van een al wat langer lopend proces van substitutie lijken te bevestigen. De aanwezigheid van bijzondere voorwaarden bij (deels) voorwaardelijke vrijheidsstraffen

is toegenomen; zowel relatief als absoluut. Ook hier doet de sterkste stijging zich voor in het begin van de onderzoeksperiode. 2008 lijkt het verzadigingspunt. Ogenscheinlijk stagneert daarna de groei in het gebruik van bijzondere voorwaarden.

Wat verder opvalt, is dat de verschillen in daderkenmerken tussen de drie onderscheiden groepen van veroordeelden in de loop van de onderzoeksperiode kleiner zijn geworden, of zelfs helemaal zijn verdwenen. De grootste verschillen die aan het eind van de onderzoeksperiode resteren tussen de onvoorwaardelijke en (deels) voorwaardelijke gestraften, liggen op het vlak van het geboorteland van de daders en de aard en ernst van de gepleegde delicten.

Er lijkt dus al wat langer sprake te zijn van een zekere mate van substitutie, maar dit betekent wel dat de winst die nog te behalen als men dit beleid wil doorzetten, steeds verder afneemt. Dat heeft te maken met de afname van het aantal opgelegde vrijheidsstraffen in het algemeen, maar dus ook omdat de gewenste substitutie voor een deel al gestalte lijkt te hebben gekregen. De doorrekening van een aantal fictieve scenario's laat zien dat de mogelijkheden op dit vlak sterk variëren met de (combinatie van) voorwaarden die men aan substitutie stelt. In dit document is een aantal scenario's doorgerekend waarbij demografische factoren als ingangseis zijn gebruikt. Er zijn echter nog tal van andere uitsluitingsgronden of inclusiecriteria denkbaar. De resterende omvang van het aantal te vervangen celdagen is afhankelijk van de beleidskeuzes die men maakt.

Literatuur

- Aarten, P.G.M., Van der Laan, P.G.M., Borgers, M.J., Van Gelder, J.L., & Denkers, A.J.M. (z.j.). *Percepties van veroordeelden op de voorwaardelijke straf*. Online verkrijgbaar: www.nscr.nl/index.php/nl/burger-en-strafrechtelijk-systeem/107-percepties-van-veroordeelden-op-de-voorwaardelijke-straf
- AvM (2004). *Recidive Inschattings Schalen Handleiding*. Utrecht: Adviesbureau Van Montfoort & Reclassering Nederland.
- Bovens, R. (1987). *Evaluatie van het Alcohol Verkeer Project Drenthe*. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Emler, N., & Reicher, S. (1995). *Adolescence and delinquency*. Oxford: Blackwell.
- Heide, W. van der, & Eggen, A.T.J. (2007). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2006: Ontwikkeling en samenhangen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 255.
- Kalidien, S.N., & Heer-De Lange, N.E. de (2011). *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2010: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 298.
- Kouratovsky, V. (2004). *Voorwaardelijk behandeld: Evaluatie van het project Incestdader-behandeling Rotterdam* (proefschrift Universiteit van Tilburg). Nijmegen: Wolf Legal Publisher.
- Leuw, E., & Brouwers, M. (1992). *Evaluatie van de Alcohol Verkeer Cursussen*. Den Haag: Gouda Quint. Onderzoek en beleid 121.
- Malsch, M., Harte, J.M., Van Dijk, D., & Vergouw, S.J. (z.j.). *Voorwaardelijke straf: Percepties van rechters en officieren van justitie*. Online verkrijgbaar: www.nscr.nl/index.php/nl/burger-en-strafrechtelijk-systeem/105-voorwaardelijke-straf-percepties-van-rechters-en-officieren-van-justitie
- MvJ (2004). *Factsheet terugdringen recidive*. Den Haag: Ministerie van Justitie. F&A 4834.
- MVenJ (2010). *Praktijkbrief Justitiële Voorwaarden, nummer 1*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie. J-5822.
- MVenJ (2012). *De wet voorwaardelijke sancties*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie. J-12063.
- OM (2012). *Aanwijzing voorwaardelijke invrijheidsstelling (2012A007)*. Den Haag: Openbaar Ministerie.
- Tollenaar, N., & Van der Laan, A.M. (2012). *Monitor veelplegers 2012. Trends in de populatie zeer actieve veelplegers uit de periode 2003-2009*. Den Haag: WODC. Factsheet 2012-03.
- Wartna, B.S.J., & Tollenaar, N. (2006). *Voorwaardelijk voor onvoorwaardelijk: Substitutie van onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen bij gering recidivegevaar: een raming van de te besparen gevangenis capaciteit*. Den Haag: WODC. Factsheet 2006-10.
- Wartna, B.S.J., Blom, M., & Tollenaar, N. (2011). *De WODC-Recidivemonitor*. Den Haag: WODC. Geraadpleegd op 24 oktober 2013: www.wodc.nl/images/de-wodc-recidivemonitor-2011-20110803_tcm44-55971.pdf
- Wartna, B.S.J., Tollenaar, N., & Bogaerts, S. (2009). *StatRec: inschatting van het recidivegevaar van verdachten van een misdrijf. Tijdschrift voor Criminologie, 51(3), 277-295.*

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.

Via deze site kan toegang worden verkregen tot REPRIS, een webapplicatie waarmee selecties kunnen worden gemaakt uit het cijfermateriaal van de Recidivemonitor. REPRIS bevat statistieken over de vaste groepen die worden gevolgd (jeugdige en volwassen daders met een strafzaak, ex-gedeteneerden, ex-pupillen van justitiële inrichtingen, ex-reclassenten en ex-terbeschikkinggestelden) en over dadergroepen waarvan de strafrechtelijke recidive incidenteel werd gemeten. Een uitdraai uit REPRIS gaat gepaard met een toelichting, maar het gebruik van de cijfers vindt plaats buiten verantwoordelijkheid van het WODC.

Bijlage 1 Validering OBJD-gegevens

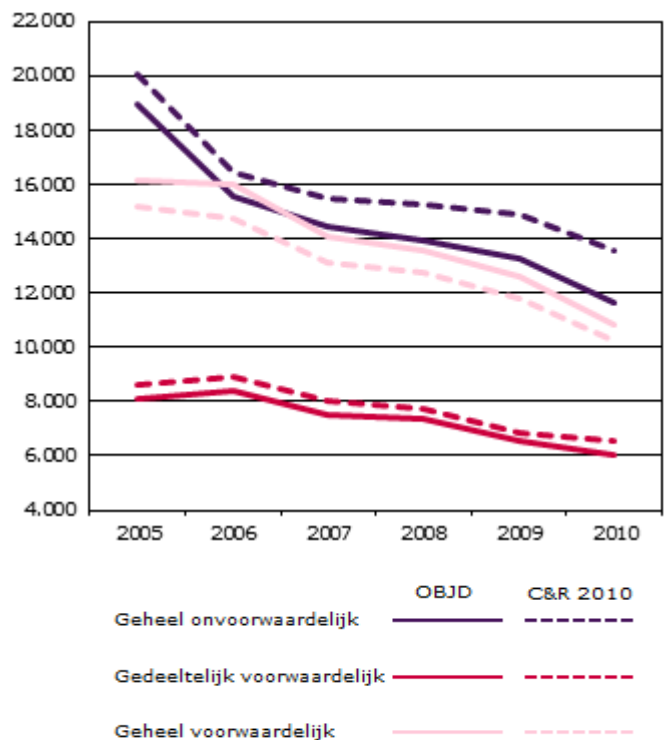
De cijfers met betrekking tot de aantallen vrijheidsstraffen in dit document zijn gebaseerd op de Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), de vaste bron van de WODC-Recidivemonitor. Als deze cijfers worden afgezet tegen die uit andere bronnen, zien we de nodige discrepanties. De cijfers die het CBS hanteert in het handboek *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2010* (Kalidien & De Heer-De Lange, 2011; blz. 451) zijn gebaseerd op OM-data, een landelijke afslag van het informatiesysteem dat op de arrondissementsparketten wordt gebruikt. Figuur 1.1 (op de volgende bladzijde) laat zien dat aantallen uit C&R 2010 voor de geheel onvoorwaardelijke en deels voorwaardelijke vrijheidsstraffen (5 tot 17%) hoger zijn dan die in de OBJD. Het aantal geheel voorwaardelijke vrijheidsstraffen is (3 tot 7%) lager dan in de OBJD. De trend in de cijfers is echter vergelijkbaar. Bovendien zijn de verschillen tussen beide bronnen vrij beperkt als we kijken naar het totale aantal vrijheidsstraffen. De OBJD rapporteert ten opzichte van C&R 2010 tot 6% minder vrijheidsstraffen.

Een mogelijke verklaring voor dit totaalverschil is dat OM-data gebaseerd is op de afdoening van strafzaken in eerste aanleg, terwijl de aantallen uit de OBJD betrekking hebben op onherroepelijke uitspraken, al dan niet in hoger beroep. Zo kan het zijn dat een onvoorwaardelijke gevangenisstraf bij een hoger beroep vervalt of wordt omgezet in een (deels) voorwaardelijke gevangenisstraf. Het kan ook zijn dat een vonnis geregistreerd in OM-data niet is getekend en daarom niet onherroepelijk is.

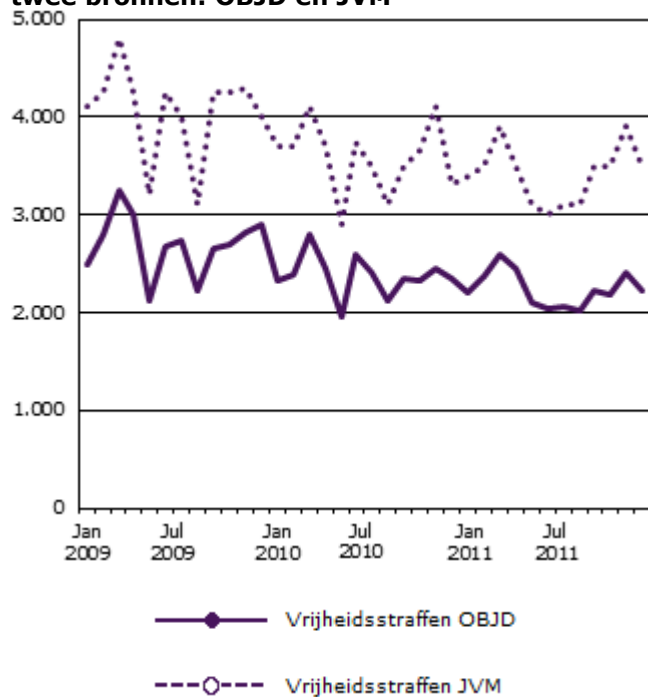
Vergelijken we de aantallen gevangenisstraffen in de OBJD met de aantallen die door Reclassering Nederland worden bijgehouden in de Justitiële Voorwaarden Monitor (JVM), dan zien we eenzelfde patroon. De absolute aantallen verschillen, maar de trends in de cijfers komen overeen; zie figuur 1.2 (op de volgende bladzijde). Het totale aantal vrijheidsstraffen wordt door de JVM veel hoger ingeschat (jaarlijks rond de 50% hoger). De statistieken van de JVM zijn afkomstig van het Openbaar Ministerie. Het zijn dus ook afdoeningen in eerste aanleg (zie boven). Bovendien worden in de JVM ook vrijheidsstraffen meegenomen die zijn opgelegd door de kantonrechter, dit zijn hechtenisstraffen volgend op een overtreding, en vervangende hechtenis. De aantallen uit de OBJD zijn gebaseerd op misdrijfstrafzaken. Indien we al

deze verschillen in definitie corrigeren, dan komen de aantallen vrijheidsstraffen uit de OBJD en uit de JVM vrijwel op hetzelfde niveau uit.

Figuur 1.1 Aantallen vrijheidsstraffen volgens twee bronnen: OBJD en C&R

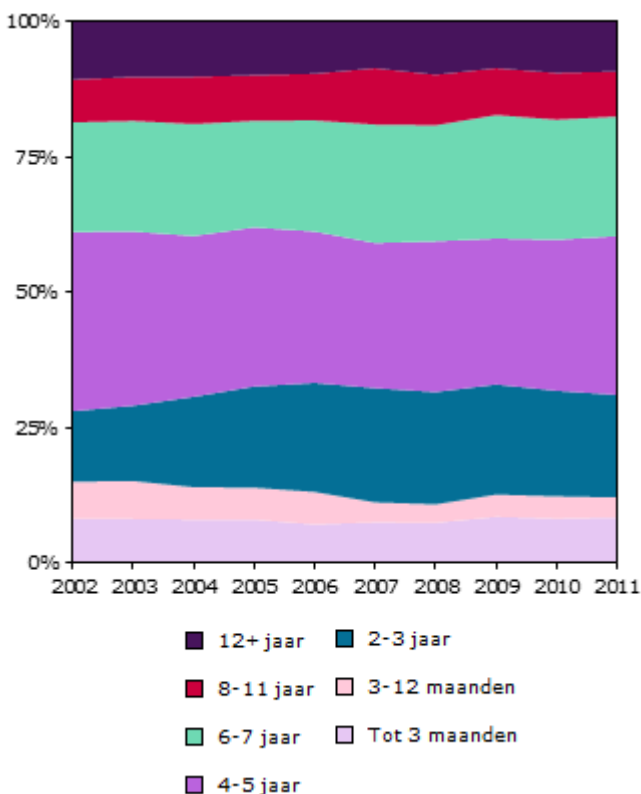
Figuur 1.2 Aantallen vrijheidsstraffen volgens twee bronnen: OBJD en JVM

Bijlage 2: Maximale strafdreiging en type delict in strafzaken eindigend in een vrijheidsstraf

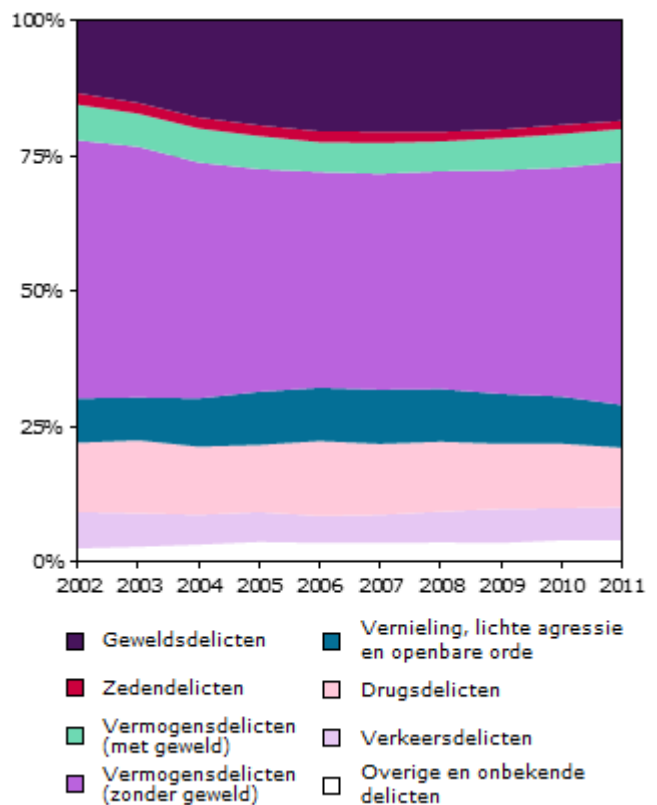
De ernst van de delicten kan worden uitgedrukt aan de hand van de maximale strafdreiging. Dat is de langste celstraf die naar aanleiding van een delict kan worden opgelegd. Figuur 2.1 geeft de ontwikkeling weer van de maximale strafdreiging voor zaken die tussen 2002 en 2011 in een vrijheidsstraf eindigden. De gegevens zijn – net als de vorige bijlage – afkomstig uit de OBJD. De figuur toont aan dat over de jaren heen sprake is van een vrij stabiel patroon als het gaat om de ernst van de strafzaken: de percentages veranderen weinig, en dan nog het meest in de categorieën van drie jaar en minder.

Figuur 2.1 Percentage van zaken met bijbehorende maximale strafdreiging van 2002 tot 2011

deze trend blijktens figuur 2.1 niet gepaard is gegaan met een grote toe- of afname van zaken met een hoge strafdreiging.

Figuur 2.2 Percentage van zaken met bijhorend type hoofddelict van 2002 tot 2011

Ook het type delict laat geen grote verschuivingen zien. Figuur 2.2 laat dat zien. De enige noemenswaardige verandering is dat het aantal gewelddelicten in proportie is toegenomen, iets dat ogenschijnlijk ten koste is gegaan van de vermogensdelicten zonder geweld. Het moet hier echter gaan om gewelddelicten met een vergelijkbare ernst, omdat